

سرشناسه:	فصیحی، امان‌الله، ۱۳۴۱ -
عنوان و نام پدیدآور:	منطق کارکردی و دفاع از دین / امان‌الله فصیحی.
مشخصات نشر:	قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، انتشارات، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری:	ا.ج. (بدون شماره‌گذاری)
فروست:	موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره). جامعه‌شناسی؛ ۸۵۱؛ ۲۲.
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۴۱۱-۶۲۹-۲
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
یادداشت:	واژه‌نامه.
یادداشت :	نمایه.
موضوع:	دین و جامعه‌شناسی
موضوع:	جامعه‌شناسی اسلامی
شناسه افزوده:	موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره). انتشارات
رده بندی کنگره:	BL۶۰/ف۶م۹
رده بندی دیویی:	۳۰۶/۶
شماره کتابشناسی ملی:	۲۳۷۴۵۱۰

منطق کارکردی و دفاع از دین

امان الله فصیحی

انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

۱۳۹۰

شماره رتیب ۸۵۱
شماره موضوعی جامعه شناسی - ۲۲
۱۳۹۰ - ۵

■ منطق کارکردی و دفاع از دین

- مؤلف: امان الله فصیحی
- ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- چاپ: نگارش
- نوبت و تاریخ چاپ: اول، تابستان ۱۳۹۰
- شمارگان: ۱۰۰۰
- قیمت: ۳۲۰۰ تومان

● دفتر مرکزی: قم، خیابان شهداء، کوی ممتاز، پلاک ۳۸
تلفن و شماره: ۷۷۳۳۳۲۶-۲۵۱

● شعبه مؤسسه امام خمینی (ره): قم، بلوار امین، بلوار جمهوری اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
تلفن: ۲۱۱۳۶۲۹-۲۵۱

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه معاونت پژوهش
۱۵	مقدمه
	فصل اول: نظام مفهومی
۲۳	۱. کارکرد
۲۳	الف) تعریف کارکرد
۲۸	ب) ارتباط مفهوم کارکرد با علت در فلسفه
۳۴	ج) انواع کارکرد
۳۶	۲. دین
۳۷	الف) اقسام تعریف دین
۴۱	ب) تعریف برگزیده
۴۳	۳. عرفی شدن
۴۴	الف) ریشه لغوی و کاربردهای تاریخی
۴۷	ب) برابرنهاد سکولاریزاسیون
۴۹	ج) تعریف عرفی شدن
۵۵	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

فصل دوم: تحلیل کارکردی و کاربرد آن در حوزه دین

۱. معرفی کارکردگرایی ۶۱
- الف) زمینه‌های نظریه کارکردگرایی ۶۱
- ب) زیربنای کارکردگرایی ۶۶
- ج) اصول کارکردگرایی ۸۰
- د) اقسام کارکردگرایی ۸۲
- ه) روش تبیین منطق کارکردی ۸۳
۲. انتقادهای به کارکردگرایی ۸۴
- الف) انتقاد زیرساختی به کارکردگرایی ۸۵
- ب) انتقادهای تکنیکی به کارکردگرایی ۸۶
۳. کاربرد نگاه کارکردی در قلمرو دین ۹۰
- الف) استفاده از دین به سود ساختارهای اجتماعی ۹۱
- ب) استفاده از دین در حل مشکلات روحی و روانی انسان ۹۸
- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۱۰۳

فصل سوم: توجیه کارکردی در متون دین

۱. کارکردهای فردی دین ۱۰۷
- الف) کارکردهای شناختی دین ۱۰۷
- ب) کارکردهای احساسی و عاطفی دین ۱۱۲
- ج) کارکردهای ارادی دین ۱۲۱
۲. کارکردهای اجتماعی دین ۱۲۵
- الف) کارکردهای دین در سطح خرد ۱۲۵
- ب) کارکردهای دین در سطح کلان ۱۳۹
- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۱۵۹

فصل چهارم، توجیه کارکردی در آرای متالهان

۱. متالهان غربی ۱۶۳
۲. متالهان مسلمان ۱۶۶
- الف) ضرورت پی‌جویی دین ۱۶۶
- ب) هدف اصلی دین ۱۶۸
- ج) ضرورت دین‌داری و اسباب بقای دین ۱۹۴
- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۲۲۳

فصل پنجم، پیامدهای عرفی‌کننده توجیه کارکردی دین

۱. تقلیل‌های تحلیل کارکردی ۲۲۹
- الف) نگاه ایزاری به دین و پیامدهای آن ۲۳۰
- ب) نادیده انگاشتن کارکردهای اصلی دین ۲۴۲
۲. بی‌اعتنایی به دین حق و باطل ۲۴۳
۳. تحول دین الهی به دین انسان‌محور ۲۵۰
۴. نشستن اغراض دنیوی به جای مصالح واقعی دین ۲۵۳
۵. مسخ دین و زوال کارکردهای آن ۲۵۷
- الف) ملاک ارزش عمل ۲۵۷
- ب) رابطه نیت و پیامد رفتار ۲۵۷
- ج) صور دین‌ورزی ۲۵۸
۶. ایجاد نگاه بدبینانه به دین ۲۶۴
۷. تبیین غایت‌گرایانه ۲۶۵
۸. سوءاستفاده ایدئولوژیک از دین ۲۶۷
- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۲۶۸

فصل ششم: تبیین نحوه توجیه کارکردی در متون دین و آرای متألّهان

۱. ویژگی‌های توجیه کارکردی در متون دین ۲۷۳
- الف) عدم توجه استقلالی به کارکردهای دنیوی دین ۲۷۴
- ب) تقدم حقانیت بر کارکرد ۲۷۵
- ج) توجه به انسان‌های گوناگون ۲۷۶
- د) پاسخ به نیازهای ثابت انسان ۲۷۸
- ه) بیان سنت‌های حاکم بر جهان ۲۸۰
۲. بررسی ارتباط دیدگاه متألّهان مسلمان با توجیه کارکردی ۲۸۲
- الف) تعیین هدف غایی دین ۲۸۲
- ب) ضرورت دین‌داری و بقای دین ۳۰۴
- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۳۰۶

فصل هفتم: جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

۱. جمع‌بندی ۳۱۱
- الف) مقدمه ۳۱۱
- ب) مفاهیم تحقیق ۳۱۲
- ج) معرفی کارکردگرایی و کاربرد آن در قلمرو دین ۳۱۳
- د) توجیه کارکردی در متون دین ۳۱۵
- ه) توجیه کارکردی در آرای متألّهان ۳۱۶
- و) پیامدهای عرفی‌کننده توجیه کارکردی دین ۳۱۷
- ز) تبیین نحوه توجیه کارکردی در متون دین و آرای متألّهان ۳۱۷
۲. نتایج تحقیق ۳۱۹
۳. پیشنهادها ۳۲۰
۴. محدودیت‌های تحقیق ۳۲۱

۳۲۳	منابع
۳۲۳	فارسی
۳۳۳	مقالات
۳۳۴	عربی
۳۳۹	انگلیسی
۳۴۱	نمایه‌ها

مقدمه معاونت پژوهش

حقیقت اصیل‌ترین، جاودانه‌ترین و زیباترین راز هستی و نیاز آدمی است که سلسله مؤمنان و عالمان صادق چه جان‌ها که در راه آن نیاخته، و جاهلان و باطل‌پرستان چه توطئه‌ها و ترفندها که برای محو و مسخ آن نساخته‌اند. چه تلخ واقعیتی است مظلومیت حقیقت، و چه شیرین حقیقتی است این واقعیت که در مصاف همیشگی حق و باطل، حق سربلند و سرفراز است و باطل از بین رفتنی و نگونسار. این والا و بالانشینی حقیقت، گذشته از سرشت حق، وام‌دار کوشش‌های خالصانه و پایان‌ناپذیر حقیقت‌جویانی است که در عرصه نظر و عمل کمر همت محکم بسته و از دام و دانه دنیا رسته‌اند، و در این میان نقش و تأثیر ادیان و پیامبران الهی، و به‌ویژه اسلام و پیامبر اکرم ﷺ و جانشینان برحق و گرامی او ﷺ، برجسته‌ترین است.

دانشمندان نام‌آور شیعه رسالت خطیر و بی‌نظیر خویش را بهره‌گیری از عقل و نقل و غوص در دریای معارف قرآن و برگرفتن گوهر ناب حقیقت از سیره آن پیشوایان و عرضه آن به عالم بشری و دفاع جانانه در برابر هجوم ظلمت‌پرستان حقیقت‌گریز دانسته و در این راه دیده‌ها سوده و جان‌ها فرسوده‌اند. اکنون در عصر بحران معنویت که دشمنان حقیقت و آدمیت هر لحظه با تولید و انتشار فزون از شمار آثار نوشتاری و دیداری و به‌کارگیری انواع ابزارهای پیشرفته سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در عرصه‌های گوناگون برای سیطره بر جهان می‌کوشند، رسالت

حقیقت‌خواهان و اندیشمندان حوزوی و دانشگاهی، به‌ویژه عالمان دین، بس عظیم‌تر و سخت‌دشوارتر است.

در جهان تشیع، پژوهشگران حوزوی در علوم فلسفی و کلامی، تفسیری و حدیثی، فقهی و اصولی و نظایر آن کارنامه درخشانی دارند، و تأملات ایشان بر تارک پژوهش‌های اسلامی می‌درخشد. در زمینه علوم طبیعی و تجربی و فناوری‌های جدید نیز پژوهشگران ما تلاش‌هایی چشمگیر کرده، گام‌هایی نویدبخش برداشته و بئله جایگاه درخور خویش در جهان نزدیک شده‌اند، و می‌کوشند تا با فعالیت‌های روزافزونشان مقام شایسته خویش را در صحنه علمی بین‌المللی بازیابند. ولی در قلمرو پژوهش‌های علوم اجتماعی و انسانی تلاش‌های دانشمندان این مرزوبوم آن‌گونه که شایسته نظام اسلامی است به بار ننشسته و آنان گاه به ترجمه و اقتباس نظریات دیگران بسنده کرده‌اند. در این زمینه کمتر می‌توان رد پای ابتکارات و به‌ویژه خلاقیت‌های برخاسته از مبانی اسلامی را یافت و تا رسیدن به منزلت مطلوب راهی طولانی و پرچالش در پیش است. از این روی، افزون بر استنباط، استخراج، تفسیر و تبیین آموزه‌های دینی و سازمان‌دهی معارف اسلامی، کاوش در مسائل علوم انسانی و اجتماعی از دیدگاه اسلامی و تبیین آنها از مهم‌ترین اهداف و اولویت‌های مؤسسات علمی به‌ویژه مراکز پژوهشی حوزه‌های علمیه است.

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی^ع در پرتو تأییدات رهبر کبیر انقلاب اسلامی و حمایت‌های بی‌دریغ خلف صالح وی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای «مد ظله العالی» از آغاز تأسیس براساس سیاست‌ها و اهداف ترسیم‌شده از سوی حضرت آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی «دامت برکاته» به امر پژوهش‌های علمی و دینی اهتمام داشته و در مسیر برآوردن نیازهای فکری و دینی جامعه، به پژوهش‌های بنیادی، راهبردی و کاربردی پرداخته است. معاونت پژوهش مؤسسه برای تحقق این مهم، افزون بر برنامه‌ریزی و

هدایت دانش پژوهان و پژوهشگران، در زمینه نشر آثار محققان نیز کوشیده و بحمدالله تاکنون آثار ارزنده‌ای را در حد توان خود به جامعه اسلامی تقدیم کرده است.

کتاب پیش روی، پژوهشی است در قلمرو دین که با تلاش پژوهشگر ارجمند، جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای امان‌الله فصیحی نگارش یافته است. هدف اصلی نویسنده ارائه تبیین کارکردی دین و کشف آثار و پیامدهای عرفی شدن آن است. معاونت پژوهش از مؤلف محترم و جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای دکتر حمید پارسانیا که با مطالعه و ارائه نظرهای سودمندشان، بر اتقان و غنای اثر افزوده‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کند و توفیق روزافزون ایشان را از خداوند متعالی خواستار است.

معاونت پژوهش

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام